

⁵⁹ Там само. – С.130–132.

⁶⁰ Хазанов А.М. Социальная история скифов. – Москва, 1975. – 255 с.; Тереножкін О.І. Класи і класові відносини у Скіфії // Археологія. – 1975. – Вип.15. – С.10–11; Мурзин В.Ю. Происхождение скифов: основные этапы формирования скифского этноса. – С.79.

⁶¹ Мурзин В.Ю. Происхождение скифов... – С.79.

⁶² Алексеев А.Ю. Хронография Европейской Скифии VII–IV вв. до н.э. – С.278–279.

⁶³ Толочко П.П. Слово про В.П.Петрова – видатного українського археолога. – С.8.

In 2009 one hundred and fifteen years have passed since V.Petrov's birthday and forty years from his death. About this Ukrainian intellectual, who was a person of outstanding erudition and broad range of scientific interests, we can say that he was eminent person of the humanities in the 20th century. He was known as a historian, an archeologist, a philologist, a philosopher and talented writer from the neoclassic circle. But nowadays he is still unknown not only in western scientific world, but in his native country, too; there is no any generalizing monograph and his many-sided intellectual heritage is forgotten. «Scythian constituent» of Petrov's work is not exception to the rule; it still remains without attention of researchers. This article is devoted to analysis of Petrov's work in field of scythologia.

І.В.Єзерська*

ЧОЛОВІЧІ ТА ЖІНОЧІ ІМЕНА ЗА МЕТРИКАМИ ХРЕЩЕНЬ КАТЕДРАЛЬНОГО КОСТЕЛУ ЛЬВОВА (XVII ст.)

На основі метрик хрещень львівського Катедрального костелу розглядаються чоловічі та жіночі імена католицького населення Львова XVII ст.

Дослідження імені як лінгвістичного джерела має вагоме значення у вивченні культурного, релігійного і ментального життя суспільства в минулому. Адже ім'я, на вибір якого впливає культурна, релігійна, а часто й національна належність, свідчить про походження носія, його культурно-релігійну ідентифікацію та самоідентифікацію. Крім свого головного призначення – називання особи, воно виконує ще й додаткову функцію – характеризує мовно-культурне і релігійне середовище, з якого особа, що його носить, походить¹.

Предметом статті є чоловічі та жіночі імена католицького населення Львова з початку й кінця XVII ст. Основою дослідження стали метрики хрещень львівського Катедрального костелу. Для цієї епохи саме метричні книги дають найповнішу інформацію антропологічного характеру. Хронологія збережених метрик – від початку (1600–1607 рр.) та останнього десятиліття (1690–1700 рр.) XVII ст.², ретельність і величезний обсяг записів дозволяють встановити час та ступінь популярності того чи іншого імені, зміни

* Єзерська Ірина Володимирівна – аспірантка кафедри давньої історії України та архівознавства Львівського національного університету імені Івана Франка.

E-mail: yezerskairyna@mail.ru

у практиці іменування, вплив різного роду чинників на цей процес, поширення автохтонних (старопольських чи староукраїнських дохристиянських) і загальноновживаних (християнських/канонічних) імен та їх співвідношення, випадки вживання двох і більше імен при називанні однієї особи, звучання й написання імен у XVII ст.³ Переважна більшість неслов'янських імен, які стали основними в українській і польській традиціях, були запозичені відповідними мовами у процесі запровадження та поширення християнства, а також під впливом західноєвропейської і візантійської культур⁴. З огляду на походження використаного матеріалу зосередимося саме на католицько-польській традиції іменництва.

У польській та українській історіографіях проблема іменництва ще чекає на ґрунтовне опрацювання. Досі немає праці, в якій би містився цілісний аналіз традицій іменування – на даний час є лише ряд робіт, автори яких частково розглядають це питання. Серед них варто відзначити праці польського дослідника В.Ташицького, котрий здійснив мовознавчий аналіз чоловічих слов'янських імен⁵. Деякі, присвячені питанням іменництва, статті різних авторів, які вийшли ще в радянський період у складі збірників, цікаві насамперед із методологічного погляду⁶.

Із розповсюдженням християнства майже всі імена пов'язуються з Біблією та культом святих. При їх запозиченні джерелом для польської мови виступили грецька за посередництва латини, німецької і частково чеської мов⁷. Після ухвал Тридентського собору (1545–1563 рр.) культ святих став підставовою системою називання у Польщі. Тоді ж відбулося немовби повторне запозичення цілому ряду християнських імен і наближення їх до латинського першовзірця⁸.

Слід зауважити, що метричні книги Катедрального костелу Львова велися латинською мовою. Відтак неможливо відтворити оригінальне звучання і написання імені (за поодинокими винятками), що дозволило б ідентифікувати його носія з конкретною культурною традицією – в умовах багатонаціональності Львова це має неабияке значення.

Чоловічі імена. Репертуар чоловічих імен протягом XVII ст. розширюється. Якщо на початку століття налічуємо 75, то наприкінці – вже 87 різних чоловічих імен. Найпопулярнішими в 1600–1607 рр. були такі: Іоанн (222*, один раз написано як Janus, і ще раз – як перше у подвійному імені Іоанн-Константин, Альберт (182, один раз як Войцех 9 квітня 1607 р.⁹), Станіслав (158), Андреас (117, один раз як Idrys¹⁰), Симон [Шимон] (102), Якоб (99).

В останньому десятилітті XVII ст. кількість найуживаніших імен дещо зростає. Крім шести вказаних вище додається ще ряд імен, якими називали при хрещенні новонароджених і конверсованих осіб чоловічої статі. Найчастіше впродовж 1690–1700 рр. зустрічаються 15 імен: Іоанн (373, у 45 випадках подвійних імен – перше), Альберт [Adalbertus] (280, у 6 випадках – перше), Йозеф (232, у 19 випадках – перше), Станіслав (179, у 25 випадках – перше), Міхал (172, у 9 випадках – перше), Якоб (152, у 13 випадках – перше), Андреас (144, у 4 випадках – перше), Казимир (137, тричі – перше), Матіас [Matthias] (133), Антоній (119, у 9 випадках – перше), Томас (115, двічі – перше), Франциск (105, у 7 випадках – перше), Симон (103, у 5 випадках – перше), Мартин (103, у 5 випадках – перше), Себаст'ян (99, двічі – перше).

* Тут і далі в дужках подаємо кількість названих даним іменем при хрещенні у львівському Катедральному костелі на початку і наприкінці XVII ст.

Ряд імен не належали до найпопулярніших, проте були досить поширеними як на початку, так і наприкінці XVII ст. (тут і далі додатково подаємо інформацію про вживання даного імені при двоїменному і більше називанні) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Миколай (35)	Миколай (74), Миколай-Ігнатій, Миколай-Міхал
Христофор [Christophorus, Christoverus, Christopherus, Hristofirus, Hristopherus, Hristofirus] (69)	Христофор (73), Христофор-Боніфацій
Лаврентій (35)	Лаврентій (54); двічі – перше: Лаврентій-Іоанн, Лаврентій-Йозеф
Петрус (44)	Петрус (50); у 6 випадках – перше: Петрус-Домінік (2), Петрус-Іоанн, Петрус-Паулус (2), Петрус-Якоб-Адам
Паулус (25)	Паулус (33); двічі – перше: Паулус-Гіацинтій, Паулус-Міхал
Каспер (31)	Каспер (30); один раз – перше: Каспер-Мартин
Матей [Matheus, Matius, Mateus, Mathius] (24)	Матей [Mattheus] (24)
Блазій (23)	Блазій (22); один раз – перше: Блазій-Станіслав

Деякі чоловічі імена належали до рідковживаних (див. табл. 2).

Таблиця 2

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Александр (8)	Александр (12); у 5 випадках – перше: Александр-Антоній, Александр-Іоанн (2), Александр-Франциск (2)
Мельхіор [Malcher, Malchir, Melesior, Malchir] (7)	Мельхіор (8)
Бенедикт (7)	Бенедикт (4)
Бальцер (3)	Балтазар (5), Балтазар-Міхаель

Окремі чоловічі імена у XVII ст. серед львівських католиків були доволі рідкісними (причому деякі з них вживалися лише як друге або третє ім'я) (див. табл. 3).

Таблиця 3

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Урбан (4)	Урбан (1)
Георгій (3)	Георгій (3)
Клеменс (3)	Клеменс (1)
Марк [Marcos, Marcius] (2)	Іоанн-Марк [Ioannes Marcus] (1)
Самуель (2)	Самуель (3)
Венцеслав (2)	Якоб-Август-Венцеслав (1)
Фабіан (2)	Фабіан (1); один раз – перше: Фабіан-Себастьян
Базилій (1)	Базилій (2)
Вінцентій (1)	Вінцентій (2)
Августин (1)	Августин (1); один раз – перше: Августин-Антоній
Леонард (1)	Леонард-Мартин (1)
Валеріан (1)	Валеріан-Мельхіор (1)
Владислав (1)	Владислав (1)
Арнест (1)	Ернест-Богуслав-Чурсіній
Іларіон [Chilarion] (1)	Іларій [Hilarius] (1)
Генрік (1)	Іоанн-Генрік (1)
Бонавентура (1)	Якоб-Бонавентура (1)

Водночас існував ряд імен (більш чи менш поширених), популярність яких наприкінці століття порівняно з його початком дещо зменшилася (див. табл. 4).

Таблиця 4

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Григорій (52)	Григорій (28)
Валентин (42)	Валентин (29)
Бартоломей (40)	Бартоломей (29); тричі – перше: Бартоломей-Лаврентій, Бартоломей-Людковик, Бартоломей-Міхал
Адам (25)	Адам (5)
Лука (14)	Лука (5)
Габріель (5)	Габріель (1); один раз – перше: Габріель-Йозеф
Флоріан (5)	Флоріан (1)

Натомість 20 чоловічих імен, рідкісних на початку століття, узагалі зникають наприкінці його: Сигізмунд [Zizmondus] (4), Амброзій (3), Даніель (3), Рафаель (2), Ієронім [Hieronimus, Ieronimus] (2), Еразм (2), Віталіс (2), Анарій (1), Тибурцій (1), Юрас (1), Адріан (1), Прокопій (1), Андсельм (1), Елазій (1), Теодор (1), Раймонд (1), Захарій (1), Зібульт (1), Северин (1), Бернардин (1).

Водночас на початку століття були не дуже поширеними чоловічі імена, популярність яких протягом ста років зростає й окремі з яких стають доволі вживаними. При цьому написання деяких змінюється (див. табл. 5).

Таблиця 5

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Йозеф [Jozephus] (8)	Йозеф [Josephus] (232); у 19 випадках – перше
Міхал (19)	Міхал (172); у 9 випадках – перше
Казимир (1)	Казимир (137); у 3 випадках – перше
Матіас [Matsias, Mathias] (10)	Матіас [Matthias] (133)
Антоній [Ant(h)onius] (6)	Антоній [Antonius] (119); у 9 випадках – перше
Томас (39)	Томас (115); у 2 випадках – перше
Франциск (12)	Франциск (105); у 7 випадках – перше
Домінік (2)	Домінік (52); один раз – перше
Стефан (7)	Стефан (22); один раз – перше
Яцентій [Jacintus, Jacko] (4)	Яцентій [Hyacinthus] (19); один раз – перше
Філіп [Filipus] (3)	Філіп (8); у 8 випадках – як перше або друге: Філіп-Якоб, Іоанн-Філіп, Якоб-Філіп (6)

Наприкінці століття до репертуару чоловічих імен додається 32 нових. Жодне з них не набуло значного поширення, більшість зустрічаються лише по одному разу. До таких нових імен належать: Людовик (5), Ігнатій (4, двічі – перше: Ігнатій-Георгій, Ігнатій-Казимир), Конstantин (4), Хризостом [Chrysosthomus, Chrisostom] (2), Кароль (2; один раз – перше: Кароль-Франциск), Каетан (1), Богуслав (1), Фердинанд (1), Сімеон (1), Еліас (1), Фелікс (1), Каестран (1), Фортунат (1). Деякі нові імена з'являються як перші у подвійних іменуваннях: Бенітій-Мартин (1), Вікторин-Александр (1), Дезідерій-Фортунат (1), Леопольд-Христофор (1), Крістін-Томас (1), Юліан-Станіслав (1); або як другі та треті – у подвійних чи потрійних іменуваннях: Іоанн-Кантій (18), Іоанн-Константій (1), Іоанн-Фрідерік (1), Франциск-Ксаверій [Xaverius, Saverius] (2), Франциск-Боргій (1), Станіслав-Костка (7), Симон-Юда (2), Симон-Стоцетій (1), Мартин-Теофіл (2), Якоб-Август-Венцеслав (1), Ернест-Богуслав-Урсиній (1), Іоанн-Антоній-Глодій-Май-Габріель (1) (підкреслено нові імена – І.Є.).

Упродовж XVII ст. у Львові поширюється мода на багатоіменність, яка прийшла до Речі Посполитої з Німеччини¹¹. Адже якщо в 1600–1607 рр. зафіксовано лише один випадок, коли при хрещенні хлопцеві дали два імені – Іоанн-Константин (хрещений 12 лютого 1602 р.)¹², то в 1690–1700 рр. налічуємо 185 дво-, 10 три- і 1 п'ятиіменного. Два й, особливо, три чи більше імен давали здебільшого дітям аристократії; наприклад: Йозеф-Вінцентій (5 квітня 1690 р.) – син «благородного» Станіслава Залуського, бжесько-куявського

старости, та Катажини Фредро; Міхал-Мартин (8 жовтня 1690 р.) – син «шляхетного і високородного пана» Домініка Вільчека, львівського райці і королівського секретаря, та його дружини Терези; Станіслав-Костка-Йозеф (20 листопада 1691 р.) – син «шляхетного і високородного» Томаша Беллі, львівського райці, та його дружини Ельжбети; Станіслав-Казимир-Матіас (6 березня 1692 р. охрещений у присутності короля) – син «шляхетного і знатнішого пана» Петра Рено, доктора філософії і медицини, та Катажини Мосцічанки (з роду флорентійських дожів); Іоанн-Антоній-Марк (4 серпня 1696 р.) – син «ясновельможного і благородного пана» Яна Потоцького, галицького підкоморія тощо¹³.

У випадках дво- і триімєнності зазвичай спостерігаємо поєднання християнських загальнозживаних імен (Іоанн-Антоній, Йозеф-Якоб, Йозеф-Франциск-Ксаверій). Лише в одному випадку обидва імені були слов'янськими за походженням: Казимир-Станіслав (19 лютого 1692 р.) – син «шляхетних» Іоанна-Александра Каштеллі, реґента Львівської землі, та Анни Снопківни¹⁴. Загалом кількість власне слов'янських чоловічих імен незначна: Богуслав (зустрічається наприкінці XVII ст., по одному разу – як перше і друге з трьох імен), Владислав (по одному разу – на початку і наприкінці століття), Венцеслав (двічі – на початку століття, наприкінці – як третє з трьох). Натомість такі імена слов'янського походження, як Станіслав і Казимир, були одними з найпоширеніших у Львові у XVII ст. Популярність імені Казимир зростає в кінці століття, коли зустрічаємо його 138 разів і тричі – як перше; ім'я Станіслав – популярне на початку і наприкінці століття – 337 разів, у 25 випадках – як перше. Усі ці імена ввійшли до церковного календаря, а поширеність двох останніх, очевидно, зумовлювалася шанобливим ставленням до «своїх», польських, святих (краківського єпископа Станіслава¹⁵ і Казимира Ягеллончика, канонізованого власне у 1602–1604 рр.). Вартим уваги є той факт, що в останньому десятилітті XVII ст. з-поміж подвійних імен, першим з яких було Станіслав (25 випадків), кількісно виділяється варіант Станіслав-Костка (7 випадків). І це не випадково, адже святий Станіслав Костка, образ якого прикрашав Краківську браму, вважався патроном Львова, який нібито врятував місто від пожежі 1623 р., що спалахнула в єврейській дільниці на Краківському передмісті¹⁶.

Крім того, серед подвійних іменувань поширеним було також поєднання Іоанн-Кантій (18 випадків з 45, де першим було Іоанн) і Якоб-Філіп (6 з 13). Як уже зазначалося, у метричних записах зафіксовано випадок, коли охрещеному дали відразу п'ять імен: Іоанн-Антоній-Глодій-Май-Габріель (охрещений 6 липня 1700 р.)¹⁷.

На вибір чоловічих імен впливали певні чинники:

1. *Прив'язання до церковного календаря.* Ім'я певного святого надавалося не лише народженим та охрещеним у день, на який припадало свято, а використовувалося певний період – іноді навіть декілька тижнів до й після свята. Наприклад, ім'ям Іоанн особливо часто хрестили у грудні, січні і червні, Ґаспаром (Каспером) – у січні, Андрієм – наприкінці жовтня та в листопаді, Валентином – у кінці січня і першій половині лютого, Миколаєм, Стефаном, Томасом – у грудні, тоді, як ім'я Бартоломей зустрічається лише у серпні.

2. *Сімейна традиція.* Дитину називали на честь батька, діда чи одного з предків. Наприклад, уже згадуваний Іоанн-Антоній-Марк (4 серпня 1696 р.), син галицького підкоморія Яна Потоцького, перше ім'я отримав таке ж, як у батька. Георгію-Якобу (23 липня 1694 р.), синові Міхала Боїма, доктора

медицини і львівського райці, та його дружини Катажини Майдашевичівни¹⁸, перше ім'я, очевидно, дане на честь знаменитого родоначальника цього славетного роду з угорським корінням – Георгія (Д'єрдя) Боїма¹⁹.

3. *Називання на честь хресного* було також поширеною практикою. Наприклад, Станіслав-Франциск (22 жовтня 1690 р.), син «благородного» Александра Потоцького, кам'янецького каштеляна, та його дружини Сусанни, перше ім'я отримав на честь свого хресного – видатного вояка, бойового соратника короля Яна III Собеського, «друга й опікуна» Львова²⁰, великого коронного гетьмана і руського воєводи Станіслава Яблоновського²¹. Так само сталося і зі згаданим вище Станіславом-Казимиром-Матіасом (6 березня 1692 р.), сином Петра Рено і Катажини Мосцічанки. А ще один син Міхала Боїма і Катажини Майдашевичівни – Павел-Міхал (5 травня 1693 р.), перше ім'я отримав, як у хресного – «шляхетного і високородного» Павла Козловського, львівського райці, а друге – як у рідного батька²². Причому хрестили його в період, коли хлопців при хрещенні (у цей і найближчі дні) називали здебільшого Станіславами.

Жіночі імена. Репертуар імен, які давали новонародженим дівчатам при хрещенні у Катедральному костелі Львова, упродовж XVII ст. помітно розширився. Якщо на початку століття налічуємо 30 різних жіночих імен, то наприкінці – їх нараховується вже 58. Існував ряд імен, які й на початку і в кінці століття користувалися однаково великою популярністю (див. табл. 6).

Таблиця 6

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Анна (285); один раз – перше: Анна-Марґарита	Анна (348); у 14 випадках – перше: Анна-Аґнес, Анна-Бріґіта, Анна-Вікторія, Анна-Доротея, Анна-Елеонора, Анна-Елізабет, Анна-Іоанна, Анна-Катерина, Анна-Маґдалена (2), Анна-Марґарита, Анна-Петронеля, Анна-Юліана, Анна-Ядвіґа
Регіна (Regina, Rigina) (269)	Регіна (352); у 4 випадках – перше: Регіна-Людовика, Регіна-Софія, Регіна-Франциска, Регіна-Ядвіґа
Катерина [Catherina, Katerina] (265)	Катерина (475); у 8 випадках – перше: Катерина-Анна, Катерина-Гелена, Катерина-Ева (2), Катерина-Елізабет, Катерина-Сененсіс (2), Катерина-Терезія
Софія [Sophia, Zofia] (188)	Софія (249); у 7 випадках – перше: Софія-Гелена, Софія-Катерина (3), Софія-Маріанна, Софія-Сусанна (2)
Аґнеса (102)	Аґнеса (323); двічі – перше: Аґнеса-Антоніна, Аґнеса-Констанція

Деякі жіночі імена зустрічаються рідше (див. табл. 7).

Таблиця 7

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Доротея [Dorotsea, Dorothea, Dorotia, Dorotea] (79)	Доротея (68); один раз – перше: Доротея-Анна
Маргарита [Margareta, Margaretha] (31)	Маргарита [Margaritha] (44); один раз – перше: Маргарита-Розалія

До кінця XVII ст. популярність окремих жіночих імен помітно зменшилася (див. табл. 8).

Таблиця 8

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Ядвіґа [Heduis, Hedujs, Jadwiga, Eduis, Edwigis] (109)	Ядвіґа [Hedvigis] (74); тричі – перше: Ядвіґа-Розалія, Ядвіґа-Терезія (2)
Крістіна [Christina, Cristina] (34)	Крістіна [Chrystina] (14)
Марта [Martha] (6)	Марта (1); один раз – перше: Марта-Софія
Ева [Eva, Ewa] (15)	Ева (9); один раз – перше: Ева-Аполлонія

Окремі жіночі імена, які згадуються на початку століття, до кінця XVII ст. зникають: Марентія [Марантія] (6), Сабіна (3), Текла (1), Юдіт (1), Пріська (1). Натомість частота вживання деяких імен залишилася більш-менш сталою (див. табл. 9).

Таблиця 9

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Сусанна [Zuzanna] (24)	Сусанна (24); тричі – перше: Сусанна-Анна, Сусанна-Крістіна, Сусанна-Теодора
Урсула (14)	Урсула (14)
Луція [Lucia, Lucja] (7)	Луція (5)
Роза (5)	Роза (5)
Юстина (4)	Юстина (5)
Анастасія [Anastazja] (2)	Анастасія (7)
Цецилія (2)	Цецилія (2); Цецилія-Елізабет (1)
Теофіла [Teofila, Theophila] (2)	Теофіла-Елізабет (1), Теофіла-Барбара (1)
Теодора (1)	Сусанна-Теодора (1)

В останньому десятилітті XVII ст. популярність окремих жіночих імен зросла (див. табл. 10).

Таблиця 10

Початок XVII ст.	Кінець XVII ст.
Елізабет [Helizabet, Elizabet, Elzbieta] (57)	Елізабет [Helisabeth, Elisabeth] (123); у 8 випадках – перше: Елізабет-Ангела, Елізабет-Аполлонія, Елізабет-Барбара, Елізабет-Іоанна, Елізабет-Катерина, Елізабет-Маргарита (2), Елізабет-Саломея
Барбара (46)	Барбара (95); у 7 випадках – перше: Барбара-Агнеса, Барбара-Гелена (2), Барбара-Констанція, Барбара-Кунегунда, Барбара-Маріанна, Барбара-Софія
Гелена [Helena, Chelena, Hellenen] (5)	Гелена (30); один раз – перше: Гелена-Анна
Магдалена (2)	Магдалена (111); у 4 випадках – перше: Магдалена-Анастасія, Магдалена-Елеонора, Магдалена-Катерина, Магдалена-Маргарита
Полонія (Аполлонія) (1)	Аполлонія (9)

Наприкінці XVII ст. у метриках з'являється цілий ряд жіночих імен (33), яких не зауважуємо сто років перед тим. Деякі з них відразу набули значної популярності, інші стали менш поширеними або взагалі згадуються лише раз: Терезія (212, у 16 складених іменах як перше – Терезія-Ядвіґа (8), Терезія-Франциска, Терезія-Катерина, Терезія-Кунегунда, Терезія-Феліціанна, Терезія-Розалія, Терезія-Роза, Терезія-Маріанна, Терезія-Урсула-Анна), Маріанна (166, у 6 випадках як перше – Маріанна-Сусанна, Маріанна-Урсула, Маріанна-Людівика, Маріанна-Елізабет, Маріанна-Розалія, Маріанна-Іоанна), Констанція (53, двічі як перше – Констанція-Анна, Констанція-Софія), Маргарита (44, один раз як перше – Маргарита-Розалія), Розалія (18, один раз як перше – Розалія-Магдалена), Єфросина (8), Клара (7), Франциска (6, двічі як перше – Франциска-Бріґітта, Франциска-Маріанна), Агата (4, один раз як перше – Агата-Іоанна), Петронеля (3, двічі як перше – Петронеля-Софія, Петронеля-Маргарита), Людовіка (2, двічі як перше – Людовіка-Елеонора, Людовіка-Франциска), Марія (двічі як перше у складених іменах – Марія-Анна-Барбара, Марія-Анна-Александра), Бріґітта (2), Іоанна (1, у 5 випадках як перше – Іоанна-Александра, Іоанна-Бріґітта, Іоанна-Елеонора, Іоанна-Казимира, Іоанна-Катерина), Александра (1, тричі як перше – Александра-Теофіла, Александра-Людівика, Александра-Франциска), Саломея (1), Мартіанна (1), Людмила (1), Гертруда-Маріанна (1), Анеля (1), Вікторія (1), Елеонора (1), Марцелла (1), Бенедикта-Маріанна (1), Кунегунда (1), Шарлотта-Елеонора (1), Ангела (1), Юліана (1), Флоріана (1), Фросина (Фрузина) (1, перше у подвійному імені Фрузина-Констанція). Три «нових» жіночих імені по одному разу з'являються наприкінці століття лише як друге з двох – Іоанна-Казимира, Терезія-Феліціанна, Агнеса-Антоніна.

Серед усього спектра жіночих імен власне слов'янських зафіксовано лише два: Богуміла (1605, 1694 рр.) і Людмила (1691 р.) – причому, це імена навіть не польських, а чеських святих. Два жіночих імені нехарак-

терні для польської католицької традиції: Шарлотта (точніше Шарлотта-Елеонора, охрещена 12 листопада 1698 р. дочка Іоанна Петерсена, вахмістра піхоти генерала Беустена, та його дружини Катажини Рози) і Пріська (охрещена 15 січня 1606 р. дочка Альберта Теслі з Волі та Гелени)²³. Уживання першого з них, вочевидь, пояснюється іноземним походженням батька/батьків, а другого – впливом української (православної) традиції іменування.

Кількаімєнність при називанні дівчат була менш поширеним явищем, аніж при іменуванні хлопчиків. У метриках XVII ст. нараховано 109 охрещених дівчат із двома і 3 – з трьома іменами. З них лише один раз двома іменами названо дитину, народжену на початку століття (Анна-Маргарита, 1605 р.), решту випадків зафіксовано в останньому десятилітті XVII ст. Батьки майже всіх двоіменних й усіх триіменних охрещених дівчат належали до вищих прошарків суспільства (шляхта, магнати, міський патриціат). Наприклад, Маріанна-Урсула (лютий 1690 р.), дочка «ясновельможного і благородного» Яна-Кароля Дульсько-Дульського, надвірного маршалка Великого князівства Литовського, та Анни; Сусанна-Теодора (1 квітня 1690 р.), дочка «шляхетного і високородного пана» Людвика Алембека, львівського лавника і доктора медицини, та Іоанни; Барбара-Софія (28 листопада 1690 р.), дочка «благородного» Станіслава Жевуського, холмського старости, та Дороти; Марія-Анна-Барбара (7 грудня 1690 р.), дочка Міхаїла Боїма, львівського лавника, лікаря і кавалера Золотого королівського ордену (*Equitis Auratis Sacra Regis Majestatis*), та Катажини Майдашевичівни²⁴.

При наданні дівчатам імені загалом спрацьовували такі ж чинники, як і при іменуванні хлопців:

1. *Прив'язання до церковного календаря.* Ім'я певної святої давали народженим чи хрещеним не лише в день свята, а й декілька тижнів до і після нього. Наприклад, ім'ям Агнеса найчастіше називали у грудні і січні, Анна – у грудні, листопаді і липні, Барбара і Катерина – у жовтні й, особливо, листопаді, Терезія – у жовтні, Дорота – у лютому, Магдалена і Маргарита – у червні і до середини липня, Софія – у квітні. Ім'я Луція було поширеним лише серед охрещених наприкінці листопада та у грудні.

2. *На честь матері* Елеонорою названо хрещену 20 квітня 1695 р. дочку «благородного» Павла Мрозовицького, галицького земського писаря і львівського підстарости, та його дружини Елеонори²⁵.

3. *На честь хресної матері або хресних батьків.* У Терезії-Кунеґунди (охрещена 20 березня 1692 р.), дочки «благородного» Стефана Латошинського та Юстини, хресною була «світліша» Терезія-Кунеґунда-Регіна Собеська, дочка короля (а хресним – її брат, «світліший» Якоб Собеський). Охрещена 3 жовтня 1697 р. Марія-Анна-Александра, дочка «благородних» Сигізмунда Камінського, новогородського підстоля, та Маріанни Вардинської, буської скарбникової, друге ім'я одержала як у хресної – «ясновельможної» княгині Анни Вишневецької, маршалкової Великого князівства Литовського, а третє – як у хресного, яким був «ясновельможний і благородний» Александр з Яблонова Яблоновський, коронний хорунжий і буський староста²⁶.

Окремо зупинімося на іменуванні позашлюбних дітей. Загалом при хрещенні імена їм давали за таким же принципом, як і народженим у легітимному шлюбі. Не зафіксовано жодного випадку, коли б нешлюбній дитині було надане якесь малопоширене чи рідкісне ім'я, що мало б її виділяти із загалу хрещених. Наприклад, хрещена 28 листопада 1605 р. Барбара, незаконнонароджена дочка Анни, була названа тим самим ім'ям, як інші чотири дівчинки, хрещені того ж дня – дочки вінчаних батьків. Лише позашлюбного сина якоїсь Дороти, охрещеного 14 січня 1700 р., названо Іларієм – до і після цього Іларієв жодного разу не зустрічаємо²⁷.

Таким чином, майже всі імена, якими на початку та наприкінці XVII ст. у латинській катедрі Львова називали при хрещенні осіб чоловічої і жіночої статей, були загальноновживаними в усьому християнському світі (старозавітні та євангельські). Вони належали до кількох мовних пластів:

- давні мови Передньої Азії – давньоєврейська, арамейська та інші (Адам, Іоанн, Томас, Міхал, Симон, Самуїл, Якоб, Лука, Матей, Йозеф, Даніель, Габріель, Захарій, Бартоломей, Анна, Єлізабет, Марія, Марта та ін.);
- грецька (Александр, Андреас, Базилій, Григорій, Пьотр, Стефан, Філіп, Александра, Гелена, Софія, Анастасія та ін.);
- латинська (Лаврентій, Валентин, Вікторин, Павел, Клеменс, Фабіан, Антоніна, Вікторія, Констанція, Регіна, Юліана, Текла та ін.);
- романські (Розалія);
- германські (Альберт (Адальберт), Сигізмунд, Генрік, Людвік, Карл) мови тощо.

Цікавим є порівняння ситуації у Львові із традиціями іменування на інших теренах Речі Посполитої того періоду. Польський дослідник Ю.Бубак (спираючись на висновки дослідника першої половини XX ст. Я.Бистроня²⁸) подає час появи і найбільшої популярності ряду імен. Нами взято до уваги лише ті з них, які зустрічаються у метриках львівської латинської катедрі. Найпоширенішим чоловічим іменем Ю.Бубак називає Іоанна (Яна), яке за частотою вживання завжди було на першому або принаймні на другому місці²⁹. У метриках хрещень Львова це ім'я також зафіксоване найбільшу кількість раз. Натомість жіночий аналог Яна – ім'я Іоанна, яке з'явилося в польській традиції у XIV–XV ст., надалі не було надто поширеним³⁰. У Львові, як уже зазначалося вище, це ім'я згадується один раз як самостійне і у п'яти випадках – як перше в останньому десятилітті XVII ст.

Чоловіче Томас (Томаш) з'явилося у XVI ст., але за частотою вживання не піднімалося вище десятого місця³¹. У Львові воно теж було поширеним, але не найпопулярнішим. Причому в кінці XVII ст. його популярність зростає – дане ім'я зустрічається вже 115 разів замість 39 на початку століття. Ім'я Григорій (Гжеґож) було п'ятим за кількістю носіїв до XVI ст., а опісля зникає³². Серед охрещених у Катедральному костелі Львова названих цим іменем було більше на початку століття (52), а наприкінці – удвічі менше (28). Христовор (Кшиштоф) поширюється в Польщі у XVI–XVII ст. У Львові воно протягом століття фіксується приблизно однаковою кількістю разів (69 випадків на початку і 73 – наприкінці), однак великої моди на нього, як бачимо, не було. Ім'я Лука (Лукаш) з'явилося лише у XVII ст. Очевидно, саме тому у львівських метриках знаходимо його 14 разів на початку і 5 разів – наприкінці століття.

Ю.Бубак стверджував, що такі жіночі імена, як Агнеса (Агнешка), Анна, Катерина (Катажина), були одними з найуживаніших у Польщі аж до новітніх часів³³. Як зазначалося вище, ці імена бачимо й серед найпопулярніших жіночих імен у Львові XVII ст. Популярність імені Маґдалена (поширюється у XIV–XV ст.) у львівському середовищі значно зростає протягом XVII ст. – від двох випадків на початку до 111 – у кінці століття. Натомість ім'я Ева, що поширюється вже у XVII–XVIII ст., у Львові використовувалося не надто часто і навіть дещо втратило популярність – 15 випадків зафіксовано на початку і 9 – у кінці XVII ст.

Отже, на основі антропологічного дослідження збережених на сьогоднішній день метрик хрещень XVII ст. Катедрального костелу Львова можемо стверджувати, що система іменництва того періоду у місті була не надто широкою. Репертуар як чоловічих, так і жіночих імен не вирізнявся обширністю, змінюючись, відповідно, від 75 чоловічих імен на початку до 87 – на кінець століття та від 30 до 58 жіночих імен (примітно, що набір чоловічих імен був дещо ширшим). Найчастіше використовувалася лише певна група імен (Іоанн, Альберт, Андреас, Симон, Станіслав, Анна, Софія, Регіна, Катерина, Агнеса). Викликає подив факт, що таке популярне в усьому християнському світі ім'я, як Марія, зустрічається лише двічі наприкінці XVII ст. – як одне з кількох імен у дочок аристократів. Переважна більшість імен належали до канонічних і були привнесені з християнством. Імен власне слов'янського походження зафіксовано дуже мало. Виняток становлять лише чоловічі Станіслав і Казимир, що були одними з найуживаніших.

Деякі імена мали декілька варіантів написання. Очевидно, це пояснюється недостатнім знанням латини чи відсутністю доброго слуху при відтворенні на письмі латинських варіантів імен.

На надання імені впливали сімейні традиції й, у першу чергу, церковний календар, що було найважливішим чинником при хрещенні (на сьогоднішній день цю традицію знівельовано, тоді, як сімейні звичаї дещо більше враховуються при виборі імен новонародженим³⁴). Зазвичай при хрещенні давали одне ім'я, і лише наприкінці століття набуває поширення традиція надання кількох імен – двох чи трьох (здебільшого серед вищих прошарків суспільства).

У даній статті зроблено лише короткий аналіз традицій іменництва у Львові XVII ст. Вибір імені для новонародженого є одним із важливих процесів суспільного та приватного життя кожної епохи. Адже індивідуальний вибір батьків є відображенням суспільної системи іменництва і водночас визначником її подальшого функціонування. Ґрунтовне дослідження у сфері номінативних тенденцій різних епох, територій і середовищ може мати не лише важливу пізнавальну цінність у культурно-звичаєвій сфері, але й прогностично-стимуляційний аспект, спрямований на збагачення та навіть відновлення традиційної системи іменництва.

¹ *Reczek J. Z zagadnień polskiego nazewnictwa osobowego // Onomastica. Piśmo poświęcone nazewnictwu geograficznemu i osobowemu. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. – R.X. – Zesz.1/2. – S.193.*

² Центральний державний історичний архів України, м.Львів (далі – ЦДІАЛ України). – Ф.618. – Оп.2. – Спр.2629. – 265 арк.; Спр.2634. – 884 арк.

³ Про можливості використання церковних метрик для антропологічних досліджень писав польський дослідник Юзеф Бубак: *Bubak J. Nazwiska ludności dawnego starostwa Nowotarskiego. – Wrocław; Warszawa, 1970. – Cz.1. – S.18–21.*

⁴ *Ibid. – S.193.*

⁵ *Taszycki W. Najdawniejsze polskie imiona osobowe // Rozprawy i studia polonistyczne. Onomastyka. – Wrocław; Kraków, 1958. – T.1. – S.32–148; Idem. O tzw. Kalendarzu imion słowiańskich // Ibid. – S.151–159; Idem. O przyszłym słowniku imion staropolskich // Ibid. – S.160–164.*

⁶ Ономастика: Республіканський міжвідомчий збірник / АН УРСР, Українська ономастична комісія. – К., 1966. – 160 с.; Ономастика / Ред. В.А.Никонов, А.В.Суперанская. – Москва, 1969. – 262 с.; Ономастика. Типология. Стратиграфия / АН СССР, Ин-т языкознания; отв. ред. А.В.Суперанская. – Москва, 1988. – 264 с.

⁷ *Altbauer M. Dublety imion biblijnych w polszczyźnie // Onomastica. – 1965. – R.X. – Zesz.1/2. – S.196.*

- ⁸ Ibid. – S.193.
- ⁹ ЦДІАЛ України. – Ф.618. – Оп.2. – Спр.2629. – Арк.182.
- ¹⁰ Там само. – Арк.9 зв.
- ¹¹ Borek H. Socjolingwistyczne aspekty imiennictwa // Onomastica. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1978. – R.XXIII. – S.167.
- ¹² ЦДІАЛ України. – Ф.618. – Оп.2. – Спр.2629. – Арк.61 зв.
- ¹³ Там само. – Спр.2634. – Арк.9, 24 зв., 51 зв., 60, 179.
- ¹⁴ Там само. – Арк.58 зв.
- ¹⁵ Taszycki W. Najdawniejsze polskie imiona osobowe. – S.35.
- ¹⁶ Czołowski A. Lwów w obrazach. Historia Lwowa od roku 1600 do roku 1772. – Lwów, 1927. – S.7.
- ¹⁷ ЦДІАЛ України. – Ф.618. – Оп.2. – Спр.2634. – Арк.277 зв.
- ¹⁸ Там само. – Арк.125.
- ¹⁹ Смольський І. Рід Боїмів у XVI–XVII ст.: визначні представники львівського патриціату // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Біла Церква, 2001. – Вип.ІІ. – С.171–179; Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku. – Lwów, 1892. – S.115–117.
- ²⁰ Czołowski A. Lwów w obrazach... – S.17.
- ²¹ ЦДІАЛ України. – Ф.618. – Оп.2. – Спр.2634. – Арк.23 зв.
- ²² Там само. – Арк.94.
- ²³ Там само. – Спр.2629. – Арк.191 зв.; Спр.2634. – Арк.241.
- ²⁴ Там само. – Спр.2634. – Арк.4 зв., 8 зв., 25 зв. – 26, 26 зв.
- ²⁵ Там само. – Арк.147.
- ²⁶ Там само. – Арк.62, 209 зв.
- ²⁷ Там само. – Арк.270 зв.
- ²⁸ Bystroń J.S. Księga imion w Polsce używanych. – Warszawa, 1938.
- ²⁹ Bubak J. Imiona modne // Onomastica. – 1978. – R.XXIII. – S.179.
- ³⁰ Ibid. – S.180.
- ³¹ Ibid. – S.179.
- ³² Ibid.
- ³³ Ibid.
- ³⁴ Borek H. Socjolingwistyczne aspekty imiennictwa. – S.169.

Based on L'viv Cathedral Church baptisms metrics dealt with male and female names of the L'viv Catholic population in the 17th.